

OVERLEVEN IN DE BILT

Dan (E.H.) Kampelmacher

Inleiding:

Dan Kampelmacher werd in 1920 in het Wenen van de twee jaar oude Oostenrijkse republiek geboren. Na de machtsovername door de nazi's in 1933 in Duitsland, werd bij een mislukte opstand van nazi-geestverwanten in 1934 kanselier Engelbert Dollfuss vermoord. Zijn opvolger Kurt Schussnig (kein Anschluss für Schussnig) werd sinds 1934 steeds meer onder druk gezet en na het voornemen van hem een referendum over de onafhankelijkheid te houden en de reactie van nazi-Duitsland daarop met mobilisatie, trad hij op 10 maart 1938 af. De door hemzelf benoemde Oostenrijkse nazi-kanselier Seyss Inquart vroeg de Duitsers de door zijn partij veroorzaakte rellen te onderdrukken en de Anschluss was een feit. De situatie voor de joden in Duitsland werd geleidelijk slechter tot de pogrom van de 'Reichskristallnacht' van 10 november 1938, waarna het openlijk geweld tegen de joden ook in Wenen elke dag toenam. Op 1 december 1938 besloot Dan met zijn vriend Fredl naar Nederland te vluchten. Nadat Dan en Fredl in Keulen waren aangekomen, besloten ze de trein naar Mönchen-Gladbach te nemen en vandaar de trein naar Kaldenkirchen. Daar verlieten ze de trein nadat ze een SS-er(!) gevraagd hadden hoe ze in Nederland konden komen (ze hadden de papieren om Duitsland te verlaten). De SS-er vroeg hen hem te volgen en na onderzoek werd hen toegestaan te vertrekken. Toen ze het bord TOEGANG VERBODEN zagen, wisten ze dat ze in Nederland waren. De rest van dit spannende en ontroerende verhaal kunt u in het boek lezen. Bureveld 2 dateert uit ca. 1873 en heeft als adres Bunnikseweg 10. De boerderij van Dirk Doornenbal stond vlak bij Jagtlust op de plaats waar het gemeentelijk administratiegebouw is verzezen (zie De Biltse Grift 2005, pp 66-72, Ellen Drees. En de boom, hij leefde voort)). Dan Kampelmacher studeerde na de oorlog veeartsenijkunde en ging later bij het toenmalige Rijks Instituut voor de Volksgezondheid (RIV, later RIVM) werken. Toen hij gepensioneerd werd was hij plaatsvervangend directeur van het RIVM. Redactie.

In mijn onlangs verschenen boek *Fighting for Survival*, waarin ik verslag doe van mijn strijd om de bezettingsjaren te overleven, speelt de gemeente De Bilt een belangrijke rol. In 1940 werd ik als

knecht geplaatst bij een boer in Hengelo (O), om als toekomstig Palestina-pionier het landbouwwak te leren. In de lente van 1942 kreeg ik de beruchte oproep, om mij op die en die datum s' nachts op

het Centraalstation te Amsterdam te melden voor de Arbeitseinsatz im Osten. In Wenen geboren en getogen had ik bij de Anschluss in 1938 maar al te goed ervaren waartoe de Nazi's in staat waren. Ik vertrok daarom nog dezelfde dag naar mijn joodse vriendin, die met haar ouders in Zeist woonde. Ik was mij bewust, dat ik daar slechts zeer korte tijd kon blijven, omdat het voor de politie niet al te moeilijk zou zijn bij de boer achter mijn verblijfplaats in Zeist te komen. De volgende dag ging ik op mijn fiets, waarmee ik naar Zeist was gekomen, naar de naaste omgeving om een

onderduikplaats te zoeken, liefst als knecht op een boerderij. Noch in Odijk en Werkhoven, noch in Bunnik lukte dit. Moedeloos fietste ik via de Bunnikseweg naar 'huis' in het besef dat ik volkomen vogelvrij was en ieder ogenblik kon worden opgepakt. In een weiland tegenover het landgoed Oostbroek zat een jonge boer een twaalfstal koeien te melken. Ik vroeg of ik hem kon helpen. „Kan je dan melken?“, vroeg Jitze Kraaikamp van de nabij gelegen boerderij 'Bureveld 2' met veel ongeloof in zijn stem. Ik ging onder de eerste koe zitten en begon te melken alsof

mijn leven ervan afhing. En in dit geval was dit nog volledig waar ook. In geen tijd waren we klaar en we voelden beiden, dat het tussen ons klikte. Ik vertelde Jitze over mijn situatie en hij vertelde, dat zijn vrouw Joke zwanger was en zich vaak niet lekker voelde. Een hulp zou zeker welkom zijn, maar hij moest de gehele situatie toch eerst met zijn vrouw en zijn ouders bespreken. Hij zou vooruit fietsen en ik zou met de

Bureveld 2, Bunnikseweg 10 in 2007 (foto Rob Herber).

Overleven in De Bilt

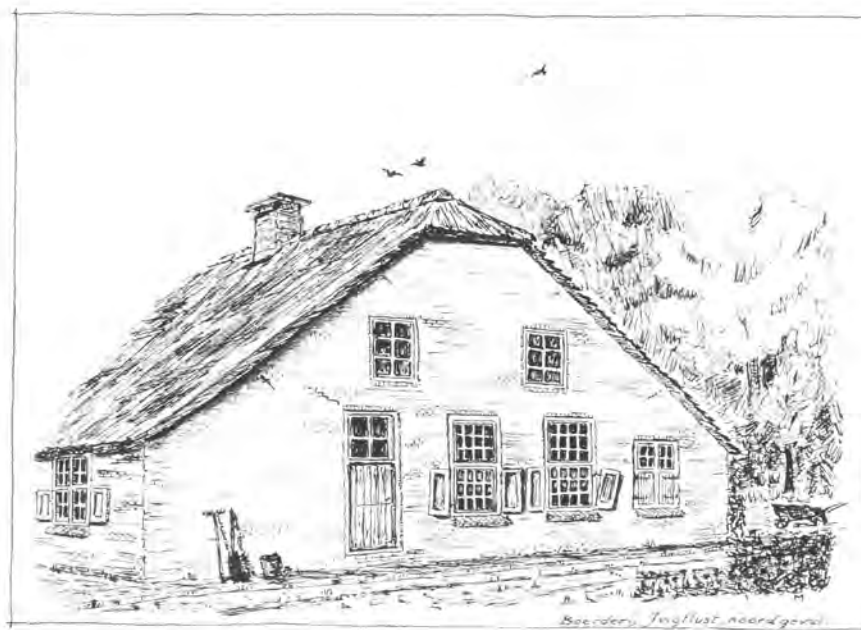
melkkar naar de nabij gelegen boerderij komen. Ik durfde niet zo maar naar binnen te gaan en wachtte op het erf. Het familieoverleg duurde een hele tijd. Het waren voor mij zenuwslopende minuten. Na wat een eeuwigheid leek te duren riep Jitze mij binnen. Om de ronde tafel in de mooie kamer zaten zijn struise vrouw Joke, zijn vader 'oude Flip' met zijn tweede vrouw, een keurig geklede kleine dame, naar later bleek een Friezin, die blijkbaar vrijgesteld was van iedere vorm van boerenwerk en die nu zat te handwerken. Flip nam het woord, om mij de uitkomst van het familieberaad mede te delen. Het was een moeilijke zaak, de familie zou iets doen, wat strafbaar was enz, enz. Uit het lange verhaal concludeerde ik, dat ik niet direct zou worden weggestuurd. Ik kon even blijven, Jitze zo veel mogelijk helpen, maar moest beslist boven de varkens slapen in de stal tegenover de boerderij, omdat razzia's meestal 's nachts plaatsvonden. En overigens moest ik naar een andere schuilplaats uitkijken. De welbespraakte Flip zei er in ieder geval niet 'zo spoedig mogelijk'.

De dames hadden het hele gesprek zwijgend en met angstige gezichten gevolgd. Jitze

had de hobbel genomen en wilde mij direct de varkensschuur laten zien om de onaangename stilte te doorbreken. Zo begon ik mijn verblijf van ruim vier maanden bij de familie Kraaikamp. Overdag het werk op de boerderij, 's nachts boven de varkens met uitzicht op de sterren door enkele kapotte dakpannen. Aangezien er niet altijd genoeg werk was werd ik regelmatig uitgeleend aan Tonia, die een fruitboomgaard achter de boerderij beheerde en die best hulp kon gebruiken bij de appel- en perenoogst

*Dan Kampelmacher in 1942 voor boerderij Bureveld 2.
Hij sliep boven de varkens.*

Boerderij Jagtlust vóór 1970 (tekening J.W.H.Meijer).

of aan de boerderij van de familie Doornenbal in Bilthoven, het ouderlijk huis van Joke. Deze boerderij stond op de plaats van het huidige administratiegebouw van onze gemeente. Het achterliggende land was het gebied, waar vandaag het RIVM en een gedeelte van de gemeentegebouwen staan. De weilanden moesten op bevel van de bezetter worden gescheurd om er graan voor de voedsel-voorziening te verbouwen. Voor het

binnenhalen van de roggeoogst met sikkel en haak werd ik enkele weken aan de familie Doornenbal uitgeleend. Zo werd ik de eerste 'werker' van het RIVM, waarbij ik in dienst trad in 1954, om er 32 jaar te blijven. Dit leidde jaren later tot een komische scène die wel vermelding verdient. Bij verkoop van de grond aan het Rijk had de oude Doornenbal bedongen, dat zijn twee zoons bij het instituut een baan zouden krijgen. Dit

Overleven in De Bilt

werd gerealiseerd en beide mannen werden te werk gesteld bij de proefdierverblijven. Ik wist er van, maar had de jongens, met wie ik wekenlang in een verzengende hitte met de hand rogge had geoogst, na de oorlog nimmer weer ontmoet. Toen ik sectordirecteur Microbiologie was moest ik op een dag naar de proefdierverblijven, waar ik haast nooit kwam. De eerste, die mij daar tegemoet kwam was de oudste van de twee zonen Doornenbal. „Doar ha je onzen Doan’’, riep hij enthousiast uit. Hij kende wel mijn naam als zijn baas, maar had uiteraard geen verband gelegd tussen Kampelmacher en Doan, de knecht van de Kraaikamps. 's Avonds stond de oude Doornenbal in zijn zondagse pak voor de deur om zijn verontschuldiging aan te bieden voor de 'misdraging' van zijn zoon. Ik moest er hartelijk om lachen en na een paar borrels vertrok hij opgelucht.

Eind oktober begon het nachtelijk verblijf door wind en regen minder aangenaam te worden. Op een dag werd ik weer naar de mooie kamer geroepen om te horen dat ik nu wel vertrekken moest. Joke was uitgeteld en werd met de dag banger. Gelukkig had ik dit zien aankomen en na contact met de illegaliteit werd voor mij een onderduikadres in Utrecht gevonden.

Dat dit alles goed is gegaan mag achteraf als een groot wonder worden beschouwd. Er kwamen dagelijks mensen naar de boerderij om melk te halen, ook politiemensen uit de Bilt. Het was bekend, dat onder hen en ook onder de bewoners van de gemeente NSB-ers waren, waarvan sommigen zeer vast in de leer. Het was niet zo moeilijk te ontdekken wat er aan de hand was met de knecht met zijn vreemde accent. Dat dit niet gebeurde is te danken aan de bewoners van de Bunnikseweg en de vele melkkanten. Waarvoor na ruim 50 jaar alsnog mijn welgemeende dank!

Bron:

Kampelmacher E.H. (Dan), *Fighting for Survival. Yad Vashem en The Holocaust Survivors' Memoirs Project*, New York, 2006 ISBN 097607396X.

RECTIFICATIE

In de Biltse Grift van december 2006 is onderaan pagina 127 een gedeelte weggefallen. Er hoort te staan: Dit versterkte hun idee het huis weer een huisnaam te geven. Moest het Sandy Hook of Villa Maria worden?